

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XXI

BELGRADE
1990

BALCANICA XXI, Beograd 1990, 1—411.

именских речи (145—170), А. П. Сытов Латинским елементима у глаголској систему албанског језика (171—201), а И. И. Воронина и А. В. Грошева у тексту *О албанском суфиксу -at и његовом латинском прототипу -ARIUS* (202—312) доноси, ради поређења, и значајан материјал јужнословенских језика, којима иначе у овом зборнику није посвећен посебан рад. Четврти текст, А. В. Жугре, има за предмет историју семантичког развоја Латинског *VENIO* и албанског *viј* (233—236). Испитивање је дало врло интересантне закључке. Алб. глагол *viј* има суплетивну основу, што је последица истискивања домаћих облика латинским због лексичке сличности — док презентско-имперфективна основа *viј* нема никаквих изведеница, домаћа аористно-партиципска основа *ardh-/erdh-* има богато творбено језгро. С друге стране, док на плану семантичког развоја *viј* показује низ сличности с румун-

ским а *veni*, докле у граматици-лизованој функцији помоћног глагола за грађење блиског будућег времена има паралелу у шпанском *venir*.

Последњи текст у овом зборнику, Румунске етимологије (рум. *la* и лат. *LATUS*) 248—258) А. Б. Черњака, говори о пореклу главног румунског предлога правца и места, описујући поред романског материјала и типолошки сличне појаве у разним језичким групама као што су угрофинска, монголска, картвелска, абхаско-адигејска и др., али не помиње прилике у балканским језицима без којих се ова румунска особина не може посматрати, а пре свега истоветни грчки предлог правца и места *εξ/εξτό, ες, εςτό/* (упор. а *merge la școală = πηγαίω στό σκολειό* „ићи у школу“ према а *sta la masă = κάθεται στό τραπέζι* „седети за столом“).

Вања Станишић

СЛАВЈАНСКОЕ И БАЛКАНСКОЕ ЯЗЫКОЗНАНИЕ. ПРОСОДИЈА (Москва 1989)

Прошлогодишњи зборник радова Института Славистике и балканистике из Москве доноси четрнаест интересантних прилога из области словенске и индоевропске акцентуације и просодије. Пажња је посвећена свим акценатско-просодјским нивоима: слогу, реченичкој интонацији и реченичком акценту, синтаксичкој акцентологији и метрици.

Први текст у овом зборнику, *О једној сличности између словенске и угрофинске реченичке интонације* Т. М. Николаеве (3—16), на упоредном руском и угрофинском материјалу, говори о заједничком „силазном“ карактеру интонације упитних реченица ових језика, наспрот узлазном карактеру питања у западноевропским и турским је-

зицима. Закључно типолошко-фонетско и интерференцијално тумачење ове особине, с којом је у вези и руско „акање“ као угрофински субстрат, има специфичан значај и за српскохрватски језик који овде није помињан, а чији књижевни стандард („херцеговачки тип“ — упор. *Херцеговина* која је сама фонетски мађаризам) такође одликује силазна интонација упитних реченица.

Интонација је тема и текстова Р. Ф. Пауфошине: *Употреба регистарских разлика у руској реченичкој интонацији (на материјалу књижевног језика и северноруских говора)* (53—64) и *Неких особености говорног ритма реченичког акцента у чешком и руском језику* (40—53) О. В. Беспалове, која је потврдила Ја-

кобсонове закључке да начелну типолошку разлику између ова два језика чини то што чешки акценат, фиксиран на првом слогу, врши само разграничавајућу функцију и не представља фонолошки елемент језичког система.

Тема текста А. В. Бондарко и Е. С. Маслове *Слоговна структура текста и информативна карактеристика слога* (16—26) јесте улога просодије у подели речи на слогове, тј. питање на који начин морфемна аналогија утиче на прекодирање једног низа слогова у текст. Без просодијских правила само фонетска информација не би била довољна за правилно разумевање текста у реалном одсечку времена.

С. В. Кодзасов, рођени Московљанин и дугогодишњи проучавалац тонских система дагестанских језика, у тексту *О просодији руске речи* (26—40) на примеру именица женског рода на -а износи невероватну тврдњу да и руски језик има тонове! И то чак осам: 1) висок раван (*голова*), 2) низак раван (*вода*), 3) ступњевит силазан (*княжна* „кнегина“), 4) ступњевит узлазан (*закон*), 5) клизећи висок (*телега* „талиге“), 6) клизећи низак (*жёртва*), 7) клизећи силазан (*колѐно*), 8) клизећи узлазан (*берѐза*).

Два се текста баве метриком и версификацијом. М. И. Лекомцева у тексту *Метрички превод с фонолошке тачке гледишта* (64—75) разматра везу између метрике и семантике која се уопштено посматрано може сматрати семиотиком стиха. Међу разним примерима превода доста простора је посвећено и Змајевим преводима Љермонтова. Пушкиновим преводима српских народних песама, као и руским преводима Горског вијенца. Циљ текста М. Ю. Лотмана *О семантичкој типологији руске версификације* (76—98) јесу семантичке конотације различитих стихотворних форми руске поезије, као и разрада типолошких одлика које могу да постану ос-

нова систематског проучавања метричке семантике.

Преосталих девет текстова има за тему индоевропски и словенски акценат.

В. В. Иванов, један од најпознатијих савремених индоеврописта и хетолога, у тексту *Нова сазнања о индоевропској акцентологији. Проблем бележења тона и акцента у хетитском* (98—105) указао је на то да је понављање знака који служи за ознаку самосгласника у претходном слогу у хетитском клинопису могло да се употребљава и за бележење дужине самогласника. С друге стране, ненаглашеност енклитика наводи на закључак да су се у хетитској графици оразиле тоналитетске разлике, што је у складу са резултатима свих савремених радова о индоевропском глаголу.

Руским акцентом баве се следећа два текста. *О неким везама између значења и акцента код руских придева* А. А. Зализњака (148—163) који доноси три нова семантичка правила: 1) називи физичких и психичких недостатака обично имају акценат на флексији у пуним формама, 2) придеви који значе боју имају акценат на основи у пуним формама, 3) у случају антонима са акцентом на основи придев може да има акценат на флексији упркос поменутом правилу. И. А. Корнилаева у тексту *Из историје руске акцентуације XVIII в.* (192—200) говори о досада мало проучаваном акценту XVIII века.

Други словенски језици су заступљени текстовима Р. В. Булатове *Особености акцентуације основа средњег рода у српскохрватском* (164—192) која је у овај „широки дијапазон разносистемног материјала, који по њеним речима представља схј., настојала да унесе извесну јасност навођењем до сада недовољно коришћене грабе, у првом реду старих штокавских текстова XIV—XVI в. из југозападне Србије и југоисточне Херцеговине и чакаско-кајкавског система XVII в. Јурја Крижанића,

као и текстом К. К. Богатырјова *Акцентуација поморских придева с историјске тачке гледишта* (200—215) који је акценатске прилике у словенском, кашубском и кочевском упоредио с моравском, чакавском и словеначком акцентуацијом.

Преостала два текста у овом зборнику баве се преношењем акцената са последњег слога са последњег на почетни у индоевропским оквирима. Ова архаична одлика акценатског система пушту дијалекта, о којој говори В. А. Дыбо у тексту *Аф-*

гански акценат и његов значај за индоевропску и балто-словенску акцентологију (106—146) (упор. преношење акцената на предлоге, особито на негацију: *че на—мрым, лѧ-ба цы вѧ-ѧным „ако нѧ умрѧм, много шта ћу видети“*), постоји и у словенским језицима. О истој појави у северноруским заоњежским и српскохрватским славонским говорима пише А. В. Тер-Аванесова у тексту *О једној словенској акценатској иновацији* (216—250).

Вања Станишић

ЗБОРНИК ЗА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ МАТИЦЕ СРПСКЕ 22/23. Нови Сад 1986/1987

Међу текстовима који, у 22. књизи ЗЛУМС-а, могу бити занимљиви са балканолошког становишта налази се рад Војислава Ј. Бурића, *Босанске минијатуре у грчком рукопису 149 из атинске Националне библиотеке*. Реч је о рукопису који се не издава ни по лепоти писма ни по украсу, али је привукао пажњу истраживача још почетком XX века због словенског текста исписаног на свицима које носе апостоли Петар и Павле. Осврћући се на ранија тумачења ове појаве, аутор износи своје мишљење да је у питању темељна рестаурација рукописа из XI века, извршена у XIV веку. Предлаже чак и прецизну датацију — 1327. годину, на основу података у пасхалиним таблицама. Стил интервенција у минијатурама, пак, не везује само за XIV век, већ и за радионицу Манојла Грка.

Рад Радомира Д. Петровића, *Фреске XIV века из цркве Св. Николе у Великој Хочи*, износи податке до којих се дошло средном седамдесетих година, приликом конзерваторских радова на том објекту из XVI века. Тада је започето откривање слоја фресака из XIV века, који је

још 1933. запазио Бурђе Бошковић. Тај слој је веома оштећен и без натписа, а налази се на западном зиду нартекса. Аутор је пажњу усредсредно на фреско-икону *Богородица Перивлентос*, износићи претпоставку да је старија црква подигнута између 1321. и 1333. у доба Стефана Дечанског, а да су ктитори били отац и мајка Градислава Сушенице, челника.

Биљана Б. Голубовић веома исцрпно обрађује један фрушкогорски споменик, подигнут почетком XVI века, у свом раду *Зидно сликарство цркве манастира Петковице на Фрушкој гори*. Од читавог манастирског комплекса данас је сачувана само црква посвећена светој Петки, и то практично у свом првобитном облику. Фреске су, на основу натписа, датиране у 1588. годину, а њихов програм одговара уобичајеном програму српских цркава тога доба. Међу малобројним иконографским одступањима налази се, на пример, приказ *Деизисног чина* у тамбурџу, који одговара грузијским примерима из XII века. Теолошки програм је, по оцени аутора, складно замишљен и плод захтева образованог нару-